

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

12 sierpnia 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Krzysztof Wesołowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Ireneusz Kunicki

SSN Piotr Telusiewicz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 12 sierpnia 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej A. C. i M. C.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie

z 1 marca 2022 r., I ACa 307/21,

w sprawie z powództwa A. C. i M. C.

przeciwko Bankowi spółce akcyjnej w W.

o ustalenie nieważności i zapłatę, ewentualnie o ustalenie abuzywności i zapłatę,

**uchyla zaskarżony wyrok w zakresie punktu 1 i przekazuje
sprawę w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu w Warszawie
do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania
kasacyjnego.**

M.L.

Ireneusz Kunicki

Krzysztof Wesołowski

Piotr Telusiewicz

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 15 stycznia 2021 r. Sąd Okręgowy w Warszawie ustalił, że umowa o kredyt mieszkaniowy [...], zawarta 8 listopada 2007 r. w W. między powodami A. C. i M. C., a poprzednikiem prawnym pozwanego - Banku S.A. w W. (Bank w W.) jest w całości nieważna, zasądził od pozwanego na rzecz powodów do niepodzielnej ręki 416 540,02 zł z bliżej określonymi odsetkami i 215 097,76 CHF z bliżej określonymi odsetkami, oddalił powództwo o zapłatę w pozostałym zakresie oraz orzekł o kosztach postępowania.

Wyrokiem z 1 marca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Warszawie, po rozpatrzeniu apelacji pozwanego, zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił powództwo o zapłatę odsetek od zasądzonych kwot oraz zastrzegł, że zapłata przez pozwanego tych kwot nastąpi za jednoczesnym zaoferowaniem zwrotu przez powodów na rzecz pozwanego 1 811 550,03 zł; oddalił apelację w pozostałym zakresie oraz orzekł o kosztach postępowania kasacyjnego.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że kwestionowana umowa kredytu była bezskuteczna (nieważna) w konstrukcji bezskuteczności zawieszanej, a stan trwałej bezskuteczności nastąpił w dacie rozprawy apelacyjnej, po uzyskaniu przez powodów klarownej i pełnej wiedzy o skutkach upadku umowy i po wyrażeniu przez nich zgody - w tych warunkach - na jej upadek. Nieważność w tej konstrukcji miała miejsce z tego powodu, że umowa zawierała klauzule abuzywne w zakresie odnoszącym się do waloryzacji/denominacji kwoty kredytu i rat spłat kredytu, a nadto powodowie nie zostali dostatecznie pouczeni o ryzyku kursowym.

Zdaniem Sądu drugiej instancji, po wyeliminowaniu klauzul denominacyjnych, umowa nie może dalej obowiązywać, albowiem określały one główne świadczenia stron, a zatem - po poinformowaniu powodów o skutkach upadku umowy i braku woli sanowania wadliwych klauzul - zachodziły przesłanki stwierdzenia nieważności (bezskuteczności) całej umowy.

Sąd Apelacyjny przyjął jednocześnie, że jeżeli bez bezskutecznego postanowienia umowa kredytu nie może wiązać, konsumentowi i kredytodawcy przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu tej umowy (art. 410 § 1 w zw. z art. 405 k.c.).

Sąd Apelacyjny uznał jednak, że usprawiedliwione podstawy ma zgłoszony

przez pozwanego - na wypadek uwzględnienia powództwa i stwierdzenia nieważności umowy - zarzut zatrzymania do czasu zwrotu przez powodów jego świadczenia w postaci wypłaconej powodowi kwoty kredytu 1 811 550,03 zł. Sąd odwoławczy uznał, że umowa kredytu jest umową wzajemną, uregulowaną poza Kodeksem cywilnym.

Powołując się na bliżej określone orzecznictwo Sądu Najwyższego, Sąd Apelacyjny wskazał, że wymagalność zobowiązania nie zachodzi, gdy dłużnik dysponuje zarzutem hamującym roszczenie wierzyciela, a takim zarzutem jest zarzut zatrzymania. Skuteczne skorzystanie przez stronę z prawa zatrzymania wzajemnego świadczenia pieniężnego wyłącza opóźnienie w spełnieniu tego świadczenia, co spowodowało zmianę wyroku Sądu pierwszej instancji w zakresie zasądzającym odsetki.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżyli powodowie zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj.

- art. 481 § 1 w zw. z art. 455 oraz art. 476 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 i art. 385¹ k.c. przez ich błędną wykładnię oraz niewłaściwe zastosowanie polegające na przyjęciu, że roszczenie konsumenta staje się wymagalne z chwilą dotarcia do długiej strony oświadczenia konsumenta co do świadomości skutków nieważności umowy i braku zgody na dalsze trwanie umowy zawierającej abuzywne klauzule waloryzacyjne;

- art. 2 oraz art. 76 Konstytucji RP oraz art. 12 i art. 169 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej w zw. z art. 4 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej w zw. z art. 38 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 385¹ k.c. w zw. z art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 przez naruszenie zasady równowartości i skuteczności w egzekwowaniu praw przyznanych prawem europejskim przez gorsze traktowanie konsumenta wnoszącego o zwrot świadczeń nienależnych spełnionych na podstawie umowy, która została uznana za nieważną wskutek eliminacji postanowień nieuczciwych w stosunku do osoby dochodzącej zwrotu świadczenia nienależnego na podstawie przepisów krajowych;

- art. 496 i 497 k.c. przez ich błędną wykładnię i przyjęcie, że umowa kredytu jest umową wzajemną, dopuszczalne jest złożenie oświadczenia o skorzystaniu z prawa

zatrzymania pod warunkiem, dopuszczalne jest skorzystanie z prawa zatrzymania przy jednorodności zatrzymywanych świadczeń.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna powodów okazała się uzasadniona. Zasadne są zarówno zarzuty dotyczące momentu wymagalności roszczenia konsumentów po ustaleniu nieważności (bezskuteczności) umowy kredytu jak i odnoszące się do możliwości skorzystania przez bank z prawa zatrzymania.

Pierwsza kwestia została wyjaśniona w wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 7 grudnia 2023 r., C-140/22, mBank (Déclaration du consommateur), w którym stwierdzono, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w kontekście nieważności umowy kredytowej ze względu na przewidziane w niej abuzywne postanowienia, stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego abuzywnego warunku oraz, że jest świadomy konsekwencji uznania nieważności umowy, oraz wyraża zgodę na uznanie umowy za nieważną. W konsekwencji także Sąd Najwyższy w wiążącej wszystkie składy tego Sądu uchwale pełnego składu Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2025 r. III CZP 25/22 skorygował wcześniejsze swoje stanowisko w tej kwestii, przyjmując, że roszczenie konsumentów o zwrot nienależnego świadczenia staje się wymagalne niezwłocznie po wezwaniu do spełnienia świadczenia zgodnie z art. 455 k.c., przy czym wezwanie to nie musi spełniać żadnych szczególnych warunków.

Także kwestia możliwości skorzystania przez bank z prawa zatrzymania była już przedmiotem orzecznictwa Sądu Najwyższego i Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE). Sporna kwestia charakteru prawnego umowy kredytu nie ma przy tym decydującego znaczenia. W uchwale składu siedmiu sędziów z 19 czerwca 2024 r., III CZP 31/23, Sąd Najwyższy orzekł, że prawo zatrzymania nie przysługuje stronie, która może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony.

Natomiast TSUE w postanowieniu z 8 maja 2024 r., C-424/22, wskazał, że art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 dyrektywy 93/13 w sprawie nieuczciwych warunków w umowach

konsumenckich należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą w kontekście stwierdzenia nieważności zawartej przez instytucję bankową z konsumentem umowy kredytu hipotecznego z uwagi na nieuczciwy charakter niektórych warunków tej umowy powołanie się przez tę instytucję na prawo zatrzymania prowadzi do uzależnienia przysługującej konsumentowi możliwości uzyskania przez niego zapłaty kwot, które zasądzono od wspomnianej instytucji ze względu na skutki restytucyjne wynikające ze stwierdzenia nieuczciwego charakteru tych warunków, od równoczesnego zaofiarowania przez rzeczonoego konsumenta zwrotu albo zabezpieczenia zwrotu całości świadczenia otrzymanego od tej samej instytucji przez konsumenta na podstawie wspomnianej umowy, niezależnie od spłat dokonanych już w wykonaniu tej umowy.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., k.p.c., orzekł jak w sentencji.

M.L.

[r.g.]

Ireneusz Kunicki

Krzysztof Wesołowski

Piotr Telusiewicz